

Szilágyi Szabolcs
Csipetny Lengyelország

2019

Szilágyi Szabolcs

Csipetnyi Lengyelország

Amit egy tájékozott lengyel-barátnak tudnia kell(ene)

(Mini-kompendium)

© Szilágyi Szabolcs (2019)

Tartalom

TÖRTÉNELEM és LEGENDÁK	(6)
FONTOS TÉNYEK	(11)
LENGYEL NYELV	(22)
SZOKÁSOK, HAGYOMÁNYOK	(24)
KULTÚRA, MŰVÉSZET	(30)
EGYHÁZ	(32)
VARSÓ	(33)
MAGYAR-LENGYEL KAPCSOLATOK	(39)

Sűrítményként tárom az ismereteket, a Lengyelországot nem felületesen, de mégsem tudományos mélységekben megismerni óhajtó magyar elé.

Hiszem, hogy a következő oldalak az itt élő, ide települő, esetleg más okokból, pl. szolgálati célból, munkájuk révén ehhez a csodálatos országhoz kötődő honfitársainkat szolgálják.

A könyv teljes mértékben mentes az aktuálpolitikai információktól. Ezek a médiából – ízlés és érdeklődés szerint – beszerezhetők.

TÖRTÉNELEM és LEGENDÁK

Lech, Czech, Rus legendája

A három testvér, *Lech*, *Czech* és *Rus* egy-egy szláv törzs élén a letelepedés helyét kutatva őserdőkön törtek át. Megláttak egy dombot, s azon egy magányos öreg tölgyet, rajta egy sas madarat.

Ekkor így szólt Lech: „A sast felveszem népem címerébe, a tölgy körül felhúrom a váramat és azt a sas fészkeről (*gniazdo*=fészek) Gniezno-nak nevezem el.” A másik két testvér tovább vándorolt, hogy helyet keressen az övének. Czech dél felé vette útját és megalapította Csehországot, Rus keletnek tartott és Oroszországot teremtette meg.

(A legenda kevésbé ismert, krakkói változata szerint a három fivér egy Krakkó környéki kútnál vett búcsút egymástól.)

Az I., II., III. Köztársaság (*Rzeczpospolita*) kronológiája. Létezik-e a IV. Köztársaság?

- I. Köztársaság 1454-1795
- II. Köztársaság 1918-1939
- III. Köztársaság 1989-1997
- IV. Köztársaság (egyelőre kampány jelszó; nem történelmi kategória)

Hol dördült el a II. világháború első lövése?

Gdańsk-Westerplatte, 1939. szeptember 1-én hajnali 4.45-kor a német Schleswig-Holstein cirkáló lőtte a westerplattei lengyel tengerészeti hadiraktár őrségét. A lengyel partőrség parancsnoka Henryk Sucharski őrnagy volt. A félszigeten emlékmű áll a hős védők tiszteletére. Westerplatte a gdanski kikötőből induló Tramwaje wodne (vízi villamosok) fedélzetén közelíthető meg (a 40 perces út jegyára 35 złoty egy irányban).

A katyni tragédia története

A katyni erdőben történt mészárlás (1940) az orosz-lengyel kapcsolatok történetének egyik legsötétebb és máig sem véglegesen tisztázott fejezete.

Katyn (lengyelül *Katyn*, oroszul *Катынь*) – város Szmolenyszktől 18 km-re nyugatra a Dnyeper partján. A szovjet NKVD a XX. szd. 30-as éveitől a város melletti Koszogori erdőben végezte ki a sztálini politikai tisztogatás áldozatait, köztük az internált lengyel katona- és rendőrtiszteket, vámtisztviselőket.

A katyni tömeggyilkosság (*zbrodnia katyńska*). A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja Politikai Bizottságának 1940 március 5-i döntése értelmében az NKVD ugyanezen a tavaszon megkezdte annak a 22-23 ezer lengyel hadifogoly

katonatisztnek a tömeges kivégzését, akiket a Szovjetunió területén táborokban tartottak fogva. A legyilkoltak többsége tartalékos tiszt volt. A kivégzetteket tömegsírokba temették Katyń, Mednoje és Harkov mellett. A tömeggyilkosságot a szovjet szervek titkolták, de már 1943-ban felderítették a hadműveletek során odaérkezett német egységek.

Ma a lengyel Nemzeti Emlékezés Intézete (*IPN = Instytut Pamięci Narodowej*) népiértésnek minősíti a katyni erdő drámáját, ám ezt a minősítést az orosz hivatalos szervek nem hajlandók elfogadni. Ennek részben az a magyarázata, hogy népiértés esetén az áldozatok családjai kártérítési igénnyel léphetnének fel, másrészt az ilyen bűnök elévülhetetlenségének elve szerint a tetteseket ma is felelősségre lehetne vonni.

Kik a „sybirakok”?

Azok a lengyelek, akiket a cári időkben vagy a sztálinizmus idején Szibériába, gulagokba vagy távolkeleti szovjet börtönökbe száműzték. Az egykori száműzöttek 1920 körül alapították meg a ma is létező „*Związek Sybiraków*” (szibériaiak szövetsége) nevű lengyel szervezetet.

Hogy kerültek Kazahsztánba a lengyelek?

A lengyelek első csoportját, a Bari Konföderáció (lengyel nemesi összeesküvés) résztvevőit 1772-ben deportálta Kazahsztánba a cári birodalom. A következő „transzportok” a későbbi lengyel forradalmak (az 1830-as novemberi és az 1863-as januári felkelés) leverése után indultak el. A Szovjetunió is oda szállíttatta a lengyel kitelepítetteket. Az 1930-as évtizedben az 1921-es rigai egyezmény alapján a szovjet fennhatóság alá került keleti ukrán régiókból is Kazahsztánba telepítették át az ottani lengyel lakosságot. A deportálás gyakorlatát a II. világháború éveiben újult erővel alkalmazta a Szovjetunió: 1940-ben, majd a Vörös Hadsereg 1944-es hadműveletei során immár Lengyelország területéről is mintegy 200-300 ezer ember kényszer kitelepítését hajtották végre.

A háborús száműzöttek közül azok, akik 1939 előtt lengyel állampolgársággal rendelkeztek, visszatérhettek hazájukba, de az 1936-1939 között Ukrajnából deportált lengyelek nem kapták meg ezt a lehetőséget. Az 1998-as rendszerváltás utáni hazatelepítési erőfeszítések dacára ma is nagyon sok lengyel él Kazahsztánban, mindenekelőtt ezekben a körzetekben: Akmolinszk, Aktiubinszk, Kusztanajszk, Pavlodarszk, Taldikurganszk, Dzszambulszk és Alamuck. A legtöbbben ma Kokcsetav körzetében élnek.

Melyik lengyel városban létesítették a németek az Auschwitz-Birkenau KL haláltáborát?

Oświęcim (Szilézia, ma *Śląskie* vajdaság)

Mi a különbség a Varsói Felkelés és a Varsói Gettó Felkelés (lázadás) között?

Sok helyen, pl. a magyar és nem csak magyar médiában teljes a zűrzavar. A két felkelést gyakran összetévesztik. Íme a tények:

A varsói gettólázadás (Powstanie w getcie warszawskim)

Illegális zsidó katonai formáció szerveződött a varsói gettó területén és a gettó fizikai megsemmisítése idején 1943 április 19. és május 13. között felkelést robbantott ki, amit a német egységek levertek.

Varsói Felkelés (Powstanie warszawskie)

1944 augusztus 1 és október 3 között – A Honi Hadsereg (*Armia Krajowa*) által „Vihar” akció (*akcja „Burza”*) fedőnéven indított és súlyos vereséggel végződött felkelés, amelyet az un. Földalatti Lengyel Állammal (*Polskie Państwo Podziemne*) koordináltan irányítottak.

A felkelők számítottak a Visztula túlsópartján akkor már állomásozó Vörös Hadsereg támogatására, ám az nem történt meg. A felkelők hősiességgel, a német túlerővel szemben reménytelenül küzdöttek.

Mi volt a neve a Varsói Felkelésben fegyveresen részt vett cserkész osztagoknak?

Szare Szeregi (Szürke Seregek – a cserkész egyenruha színéről). Ez volt a Lengyel Cserkész Szövetség (*ZHP = Związki Harcerstwa Polskiego*) konspirációs elnevezése az 5 éves német megszállás idején. A cserkészek a Honi Hadsereggel (*AK = Armia Krajowa*) szoros együttműködésben jól szervezett katonai ill. szabotázs akciókat hajtottak végre. A harcokban, akciókban és a Gestapo börtöneiben elpusztult cserkészek a varsói Powązki Katonai Temető díszsírhelyén nyírfakeresztek alatt nyugszanak. Közöttük a legfiatalabb Jędrus Szewajk, a 11 éves szanitéc (sebesült ápoló). A háborút túlélők közül ma már kevesen vannak. Szervezetük a *Stowarzyszenie Szarych Szeregów*.

Hány évig tartott Lengyelország hitleri megszállása?

5 évig (1939. szeptember 1 – 1945. március)

Hány lengyel polgár pusztult el a II. világháború idején?

6 850 000 katona és civil áldozata volt a háborúnak, s ez annyit jelent, hogy minden 1.000 lengyel közül 220 elpusztult.

Mi köze Varsóhoz a Varsói Szerződésnek?

A lengyel fővárosban írták alá 1955 május 14-én *Układ Warszawski* ill. *Pakt Warszawski* néven azt a megállapodást, amellyel politikai és katonai szövetséget hozott létre Albánia (1968-ban kilépett), Bulgária, Csehszlovákia, Magyarország, az NDK, a Lengyel Népköztársaság, Románia és a Szovjetunió. A szövetség békésre szelídített hivatalos elnevezése a Barátsági, Együttműködési és Kölcsönös Segítségnyújtási Megállapodás volt. A NATO létrejöttének ellensúlyaként feladata volt a Szovjetunió Nyugattal szembeni politikáját koordinálni a szatellit államokban. Legfelső irányító szerve Moszkva székhellyel a VSZ Politikai Tanácsadó Testülete és a VSZ Fegyveres Erőinek Egyesített Parancsnoksága volt.

1956 júniusában melyik lengyel városban tört ki munkáslázadás és az 1956-os magyar október melyik magyar áldozatáról nevezték el ott utcát 1991-ben?

Poznańban 1956. június 28-án tört ki a Lengyel Népköztársaság területén a totalitárius hatalom elleni első általános sztrájk a Sztálin Fémműben (azelőtt Cegielski Művek), majd utcai tüntetés indult, amelyet a hadsereg és a rendőrség 10 ezer fegyverese vérbefojtott.

A felkelés legfiatalabb poznańi áldozata a 13 éves Romek Strzalkowski volt. A lengyel rendszerváltás után róla elnevezett utcát keresztező másik utcát a magyar '56-os forradalomban való részvételéért 1958-ban, 18. születésnapján kivégzett Mansfeld Péterről nevezték el 1992-ben.

Ki volt a Lengyel Egyesült Munkáspárt (PZPR = Polska Zjednoczona Partia Robotnicza) első titkára az 1970-es évtizedben, nagy sztrájkok kezdetéig?

Edward Gierek

(Elődök: Władysław Gomułka, Edward Ochab, Bolesław Bierut – utódok: Stanisław Kania, Wojciech Jaruzelski, Mieczysław Rakowski)

Mi volt a korabeli (1980) neve annak az üzemnek, ahol a nagy sztrájkoknak véget vető társadalmi megállapodás megszületett? Hány pontos volt a követelés? Melyik két városban írtak alá hasonló megállapodásokat?

Gdanski Lenin Hajógyár (*Stocznia Gdańska im. Lenina*)

21 pontos követelés volt.

Szczecin és Jastrzębie (sziléziai bányászváros)

Mikor és ki(k) vezette(k) be a lengyelországi hadiállapotot és meddig tartott?

1981. december 13-án éjfélkor Wojciech Jaruzelski tábornok (államfő, kormányfő egy személyben) és a Nemzeti Megmentés Katonai Tanácsa (*WRON = Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego*). 1982. december 31-én felfüggesztették, 1983 július 22-én (a korabeli nemzeti ünnep napján) véglegesen megszüntették.

Ki volt Ryszard Kukliński?

Ryszard Kukliński (1930-2004) ezredes (*pulkownik*) a Lengyel Néphadsereg (*Ludowe Wojsko Polskie*) vezérkari tisztje volt, aki „Jack Strong” fedőnéven hírszerző tevékenységet folytatott az amerikai CIA és a NATO számára. Az 1971–1981 közötti években Lengyelországot, a Szovjetuniót és a Varsói Szerződést érintő több mint 40 ezer oldalnyi titkos dokumentumot adott át. Ezek egy része a szovjet atomfegyver bevetésének titkos terveire és a szovjet légvédelem lengyelországi és NDK-beli diszlokációjára valamint a lengyelországi hadiállapot (*stan wojenny*) előkészítésére, terveire vonatkozott.

A leleplezés közvetlen veszélye miatt Kuklińskit, a felségét és két fiát nem sokkal a hadiállapot bevezetése előtt a CIA evakuálta Lengyelországból. Három évvel később a varsói katonai bíróság távollétében kémkedés miatt halálra ítélte, majd az ítélet életfogytiglani szabadságvesztésre módosította. 1995-ben az ítéletet semmisnek minősítették, visszaadták Kukliński ezredesi rangját. 1998-ban meglátogatta hazáját, Krakkó és Gdańsk díszpolgári címet adományozott neki.

2004-ben, 73 éves korában egy washingtoni kórházban elhunyt, porait hazaszállították és a varsói Powązki Katonai temetőben helyezték nyugalomra. (Két fiát ismeretlen tettesek Amerikában meggyilkolták.)

Ki volt Jerzy Popiełuszko lelkész?

Jerzy Popiełuszko (1947 – 1984. október 19) – a „Szolidaritás” mozgalmat 1980 augusztusától tevékenyen támogató varsói pap, akit a Biztonsági Szolgálat (SB = *Służba Bezpieczeństwa*) tisztjei meggyilkoltak. Elkötelezett politikai tevékenysége miatt a Lengyel Népköztársaság szervei több alkalommal megvádolták, zaklatások és titkos operációk állandó célja volt. A biztonsági emberek 1984. október 19-én megkínózták, megkötözték és a Visztulába fojtották.

Az un. „toruni perben” (*proces toruński* 1985 február 7-én gyilkosság vádjával elítélték a tetteseket, 3 belügyi tisztet. A katolikus egyház 1997-ben megkezdte J. Popiełuszko lelkész boldoggá avatási eljárását. Agnieszka Holland lengyel rendező *Zabić księdza* (Megölni a papot) címmel filmet forgatott, amit 1988-ban mutattak be.

Mit tudunk Ryszard Kaczorowskiról?

Ryszard Kaczorowski (1919-2010) a Lengyel Köztársaság utolsó köztársasági elnöke volt a londoni lengyel emigrációban. Ezt a szerepét 1989-ben elhunyt elődjétől, Kazimierz Sabbattól vette át. R. Kaczorowski 1990. december 22-én lemondott és a Londonban őrzött hatalmi jelvényeket az új lengyel elnöknek, Lech Wałęsának eskütétele napján adta át. 2010 április 10-én a katyni tragédia 70. évfordulójára, Szmolenszkbe indult, majd és lezuhant TU-154M elnöki gép katasztrófájának áldozata volt.

Mit kell tudni az 1989-es „kerekasztalról” (*okrągły stół*)?

Az „*okrągły stół*” az 1989-es lengyelországi politikai, gazdasági, társadalmi rendszerváltás szinonimája.

[KOVÁCS ISTVÁN: A Szolidaritástól a III. Köztársaságig – Jaruzelski tábornok fekete szemüvegén keresztül – részlet a KORTÁRS-ban megjelent cikkből]:

„A kerekasztal-tárgyalások február 6-án kezdődtek el a gazdasági, a társadalompolitikai kérdésekről, a politikai reformokról és a szakszervezeti pluralizmusról. Az eszmecsere április 5-ig tartott, és egyik legfőbb politikai eredménye a korlátozottan szabad választások megtartása melletti döntés volt. Ennek értelmében a szavazatok arányától függetlenül a Szejm tagjainak 65%-át a kommunisták és a korábbi fantompártok képviselői adhatták, csak a Szenátus (a parlament felsőháza) tükrözhetette hűen a valóságos arányt. E feltétel kiharcolása Jaruzelski érdeme volt, aki jól tudta, hogy a fontos döntéseket a Szejmben és nem a Szenátusban hozzák. (1989. június 4-én sor került a választások első, majd két hét múlva a második fordulójára, amelyben a Szolidaritás elsőprő győzelmet aratott. A Szejmbe 161 Szolidaritás-képviselő került be, a Szenátusnak pedig egy kivétellel minden tagját a Szolidaritás adta.)

Jaruzelski azonban nem azzal aratta legnagyobb politikai sikerét, hogy az általa elfogadtatott választási feltétellel a kommunisták elkerülhették azt a katasztrofális politikai vereséget, amely fenyegette őket. Életpályájának csúcsát az jelentette, hogy a július 19-én összeült Szejm – ha csak egy szavazattöbbséggel is – őt választotta meg a rendszerváltó Lengyelország köztársasági elnökének.”

FONTOS TÉNYEK

A lengyel nemzeti ünnepek

Május 3 – Az 1791-es alkotmány ünnepe (*Konstytucja 3-go Maja*)

November 11 – A legnagyobb lengyel állami ünnep, amely Lengyelország függetlenségének elnyerésére (1918) emlékeztet. (*Święto Niepodległości*)

A mai lengyel nemzeti himnusz

Mazurka Dąbrowskiego

*Jeszcze Polska nie zginęła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca przemoc wzięła,
Szablą odbierzemy.*

*Marsz, marsz Dąbrowski,
Z ziemi włoskiej do Polski.
Za twoim przewodem
Złączym się z narodem.*

*Przejdziem Wisłę, przejdziem Wartę,
Będziem Polakami.
Dał nam przykład Bonaparte,
Jak zwyciężać mamy.*

Marsz, marsz...

*Jak Czarniecki do Poznania
Po szwedzkim zaborze,
Dla ojczyzny ratowania
Wrócim się przez morze.*

Marsz, marsz...

*Już tam ojciec do swej Basi
Mówi zapłakany —
Słuchaj jeno, pono nasi
Biją w tarabany.*

Marsz, marsz...

(A mai nemzeti himnusz szövegét 1797 júliusában Józef Wybicki lengyel legionista írta Olaszországban, dallama egy *Podlasie* vidékéről származó népi melódia.)

Melyik volt a másik (egyházi) lengyel himnusz?

A „*Boże coś Polskę*” kezdetű lengyel katolikus vallásos ének a függetlenség elnyerése, 1918 után egy ideig rivalizált a *Mazurka Dąbrowskiego*-val a hivatalos állami himnusként való elismertetésért.

Szövege:

*Boże, coś Polskę przez tak liczne wieki
Otaczał blaskiem potęg i chwały,
Coś ją osłaniał tarczą swej opieki
Od nieszczęść, które przygnębić ją miały.
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę wolną racz nam wrócić, Panie!
Ty, któryś potem tknięty jej upadkiem
Wspierał walczących za najświętszą sprawę,
I chcąc świat cały mieć jej męstwa świadkiem
W nieszczęściach samych pomnażał jej sławę.
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę wolną racz nam wrócić, Panie!
Wróc naszej Polsce świetność starożytną,
Użyźniaj pola, spustoszone łąny,
Niech szczęście, pokój, na zawsze zakwitną,
Przestań nas karać, Boże zagniewany.
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę wolną racz nam wrócić, Panie!
Jedno Twe słowo, o wielki nasz Panie,
Zniszczyć i w prochy obrócić nas zdolne,
A gdy zasłużym na Twe ukaranie,
Obróć nas w prochy, ale w prochy wolne!
Przed Twe ołtarze zanosim błaganie:
Ojczyznę wolną racz nam wrócić, Panie!*

Melyek a lengyel nemzeti színek, mit ábrázol a lengyel címer és mi változott a címerben az 1989-es rendszerváltozás után?

Nemzeti szín: fehér-piros

A Lengyel Köztársaság címere (*godło Rzeczypospolitej Polskiej*) az 1997-es alkotmány értelmében arany koronás egyfejű fehér sas vörös címerpajzson. (A sas fejére ekkor került vissza a Lengyel Népköztársaság éveiben nem használt korona.)

Kik a lengyel Nobel-díjasok?

1903 és 1911: Maria Curie-Skłodowska (fizika)
1905: Henryk Sienkiewicz (irodalom)
1924: Władysław Reymont (irodalom)
1980: Czesław Miłosz (irodalom)
1983: Lech Wałęsa (Béke Nobel-díj)
1996: Wiesława Szymborska (irodalom)

Mi a lengyel „POLONIA”?

A lengyel diaszpóra elnevezése a Polonia (lat. *Polonia* = Lengyelország). Ezzel a névvel illetik hivatalosan is az ország határain kívül élő lengyelséget. Becsült adatok szerint lélekszámuk a világban 21 millió (Lengyelország mai [2006. decemberi adat] lakossága: 38 636 157).

Tekintélyes létszámú lengyel emigráció a világ országaiban (a legnagyobbak aláhúzva):

Argentína 450 000, Ausztrália 200 000, Ausztria 55 000, Azerbajdzsán 1 000, Belgium 70 000, Belarusz 900 000, Brazília 1 800 000, Chile 10 000, Csehország 100 000, Dánia 20 000, Dél-Afrikai Köztársaság 35 000, Egyesült Arab Emirátus 3 000, Észtország 5 000, Finnország 3 000, Franciaország 1 050 000, Görögország 50 000, Grúzia/Abházia 6 000, Horvátország 2 400, Hollandia 50 000, Írország 25 000, Izrael 4 000, Kanada 900 000, Kazahsztán 100 000, Litvánia 300 000, Luxemburg 3 000, Lettország 75 000, Magyarország 20 000, Moldvaország 10 000, Nagy-Britannia 220 000, Németország 2 000 000, Norvégia 8 000, Olaszország 100 000, Oroszország 300 000, Paraguay 10 000, Peru 5 000, Portugália 3 000, Románia 10 000, Spanyolország 35 000, Szlovákia 10 000, Svájc 20 000, Svédország 100 000, Új-Zéland 6 000, Ukrajna 900 000, Uruguay 10 000, USA 10 600 000, Üzbegisztán 5 000, Venezuela 4 000.

A lengyel emigránsok (Polonia) indulója (dallama nem azonos a nemzeti himnuszéval):

Marsz Polonii

*Jeszcze Polska nie zginęła,
kiedy my żyjemy,
co nam obca przemoc wzięła,
szablą odbierzemy.*

*Marsz, marsz Polonia,
marsz dzielny narodzię,
odpoczniemy po swej pracy
w ojczystej zagrodzie.*

*Jeszcze Polska nie zginęła,
i zginąć nie może,
bo Ty jesteś sprawiedliwy,
o Wszechmocny Boże.*

*Marsz, marsz Polonia,
marsz dzielny narodzię,
odpoczniemy po swej pracy
w ojczystej zagrodzie.*

Kik a kasubok (*kaszuby*) és kik a slonzákok (*ślązacy*)?

Két olyan lengyel etnikai csoport, amely elsősorban nyelvében (tájszólások) és egyéb néprajzi jellegzetességek révén bizonyos mértékben különbözik a lengyelség nagy többségétől. A kasubok északon, a tenger melléken, a slonzákok (sziléziaiak) a déli bányá- és iparvidéken élnek.

Kasubok

(tájnyelvükön *Kaszëbë* vagy *Kaszëbskô*) a Balti partok, azaz a Pomorze régió szláv etnikai csoportja. Lélekszámuk félmillióra tehető. Főként a következő városokban élnek: Gdańsk, Gdynia (a lakosság 20%-a kasub), Wejherowo, Sopot, Chojnice, Kościerzyna, Kartuzy és Puck.

Nyelvüket – amely a nyugati szláv nyelvcsoporthoz tartozik – a mindennapi beszédben kb. 50 ezer lengyel állampolgár használja.

Saját nyelvükön újságokat jelentetnek meg és 2004 decemberétől sugároz műsort a *Radio Kaszëbë*. Ma már kasub nyelven is lehet érettségi vizsgát tenni.

Slonzákok (sziléziaiak)

Nép csoport, etnikai csoport, amelyet az ő nyelvjárásukban *Ślônzoki*-nak, lengyelül *Ślązacy*-nak, németül *Schlesier*-nek neveznek. Mi *sziléziaiaknak* mondjuk őket. Lengyelország Śląsk-i régiójában valamint Csehországban és Németországban élnek. Kisebb közösségek szinte az egész Európában és az USA-ban is előfordulnak. Nyelvük olyan tájszólás csoportnak tekinthető, amit Felső-Szilézia (Katowice és Opole régiója) bennszülött lakossága és hagyománytiszteltől Alsó-Szilézia (Wrocław környéke) lakóinak egy része használ.

Mi a különbség a lengyel „*gimnazjum*” és a „*liceum*” között?

Jelenleg, 1999 óta az általános iskola 6. osztályának befejeztével a tanuló előbb a 3 éves *gimnazjumot* végzi el, majd eldönti, hogy egy 3 éves általános *liceumban* vagy egy 4 éves profilírozott *liceumban* ill. egy 2-3 éves szakiskolában tanul-e tovább.

A *gimnazjum* az 1999-es lengyel oktatásügyi reform által létrehozott, az általános iskola 1-6. osztályára épülő 2. fokozatú, kötelező, 3 osztályos iskolatípus (13-16 éveseknek). Az utolsó oktatási reform 2019-ben felszámolta ezt az iskolaformát.

A *licemum* a mi gimnáziumunknak megfelelő 4 osztályos, érettségi bizonyítványt adó középiskola.

Melyik lengyel városokban működik katolikus egyetem?

KUL (*Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II*) – LUBLIN

Uniwersytet Stefana Wyszyńskiego – VARSÓ

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II. – KRAKKÓ

Melyik nemzetközi gyermekszervezet székhelye Varsó, a szervezet alapítása (1968) óta?

Międzynarodowa Kapituła Orderu Uśmiechu (a magyar média által használt átültetés: A Mosoly Lovagrend Nemzetközi Kapitóliuma). Az évente két alkalommal tanácskozó Kapitóliumban (kuratóriumban) 5 világrész 23 országának mintegy 60

képviselője ül. A Magyar Köztársaságot 1995-től évekig Szilágyi Szabolcs volt varsói rádiótudósító és volt magyar diplomata képviselte.

A Mosoly Érdemrend az ENSZ által nemzetközileg elismert olyan kitüntetés, amelyre – a világon egyedülálló módon – kizárólag a gyermekek tehetnek javaslatokat olyan felnőttek számára, akik bárhol a világon bizonyíthatóan, hivatásbeli kötelezettségükön túlmenően és érdek nélkül a gyermekek öröméért valamit tartósan tesznek.

A napjainkra kb. 1100-as létszámú Mosoly Lovagrend tagja volt *Janikovszky Éva* Kossuth-díjas író, tagja *Halász Judit* színművész, *Kajibás Éva*, a nyíregyházi Suliexpo alapítója, *Hunya Jolán*, a gyomaendrői mazsorett csoport alapítója, vezetője, *Trombitás Jenő* árpástói (Erdély) tanár, *Sági Tibor* borsodnádasi tanár, alpolgármester, *Jahn Györgyné Katalin* tatabányai tanítónő, *Feszt Tímea Diána*, a Budapesti Transzplantációs Klinika koordinátora, *Csekő Sándor* nyírbátori cukrász magánvállalkozó, sport aktivista.

A Mosoly Lovagrend tagja volt *II. János Pál pápa*, tagja *Steven Spielberg*, az ET rendezője, a *Dalai Láma*, *Dagmara Havel*, a volt cseh elnök hitvese, *Johannes Rau*, volt német kancellár felesége. A Mosoly Lovagrend tagsággal jár a Mosoly Érdemrend.

Mit kell tudni az Ünnepi Segítség Nagyzenekaráról? („*Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy*”)

1993-ban Jurek Owsiak, a rendkívül népszerű (dadogó!!!) tévés ifjúsági műsorvezető ötlete alapján, néhány társával együtt olyan karitatív akciót szervezett, amely elsősorban a gyermekkórházak számára segíti a rendkívül drága, életmentő műszerek beszerzését.

Évente egy alkalommal, mindig január első vagy második vasárnapján országszerte minden városban, kis faluban egyidejűleg „játszik” a „*Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy*” , ami annyit jelent, hogy több ezer ifjúsági amatőr és hivatásos zenekar lép fel vasárnap reggeltől estig mindenütt. A „Nagyzenekar” tehát nem egyetlen nagy zenekar, hanem jelképesen egész Lengyelországban a művészek és a lakosság egynapos összefogásának jelképe. A városok lakói és a vállalkozók tömegesen keresik fel a koncerteket és 1 zlotytól többtízezer zlotyig terjedő összegű pénzadományok gyűlnek. Rádió- és tévéműsorokban egész nap országos élő körkapcsolás van, és az egészet Varsóból Jurek Owsiak „vezényli”. A települések versenyben végzik az adomány gyűjtést és az egy évvel korábbi bevétel egy részéből készített arany szívecskék licitálást.

Az első, 1993-as „Nagyzenekar” 1,5 millió zlotyt muzsikált össze a szívbeteg gyermekek gyógyítására, öt évvel később az adományok összege megkétszereződött, 2003-ban már 7,6 millió zloty gyűlt össze a kórházi újszülött és gyermekosztályok fejlesztésére, 2006-ban pedig 9,6 millió zloty volt a „Nagyzenekar” bevétele az országban. Ezt a pénzt a gyermek baleseti sebészeteknek és az első segélynyújtási oktatás céljaira ajánlotta fel Jurek Owsiak alapítványa.

2007. január 14-én volt a XV. *Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy* (ennek a kis füzetnek a szerzője Skierniewice város ifjúsági házában egy lévai (Levice) szlovák blues-band magyar vendégzenészeként muzsikált az akció javára.)

Könyvecskénk „lapzártakor” 2019. június elsején a legutóbbi, a 29. „Nagyzenekar” 175 millió 938 ezer 717 zlotyt gyűjtött össze. (Ez az összeg hivatalos árfolyamon 1 milliárd 263 millió 767 ezer 810 Forintnak felel meg.)

Mi a „kulig”?

A résztvevők egy vadászházban vagy csárdában gyülekeznek egy pohár forralt borra, bigosra és Zsiros kenyérre (savanyú uborkával). A ház előtt egy vagy több lovas szán menetoszlopot alkot. A résztvevők lobogó fáklyákkal felszállnak a szánokra, (ha nincs hó, akkor lovas kocsikra) a hajtók elindítják a szánokat, kocsikat a (hó)mezőn, erdőn át. A vágta 10-15 km-en át tart, a lovak csengői, a vadászpuskák durrogása és a résztvevők éneke különös hangulatot kölcsönöz ennek a szórakozásnak, amely egy erdei tisztáson tábortűzénél, fáklyák fényénél, népi zenekar muzsikájának kíséretében táncos szórakozássá alakul. A tábortűznél nyárson kolbászt sütnek (a lengyelek nem szalonnát!) a résztvevők, a hókupacokból vodkás üvegek meredeznek.

Ez a téli szokás hangulatosan idézi fel a XVII–XX. szd. eleje közötti lengyel nemesi és népi szórakozási hagyományt. (Pro memoria! Jókait: Kőszívű ember fiai – farkas hajsza az orosz hómezőn át.) Számos lengyel irodalmi mű (romantika!) írja le a kuligot. Pl. kulig a svéd-lengyel háború idején...

Henryk Sienkiewicz: Özönvíz
(részlet a regényből)

„Így kezdtek az apróbb svéd csapatok olvadozni és eltűnedezni. Így történt ez Litvániában, a Żmudźban, Mazowszén, Wielkopolskában és Małopolskában. A nemesurak egymásnál hol keresztelőre, névnapra, lakodalomra vagy kuligra, minden harcias szándék nélkül, összegyűlvén, a mulatozást azzal fejezték be, hogy kissé felöntvén a garatra, villámként estek rá egy-egy közeli kommandóra, s azt egy lábig lekaszabták. Ezután a kulig énekelve és kiáltozva vonult tovább, útközben felszedve mindenkit, aki szintén „mulatni vágyott”, s így vált vérszomjas tömeggé, a tömeg „sereggé”, mely már állandó háborúba fogott. A parasztság és a szolganép tömegesen sereglett a mulatozókhoz, mások hírt hoztak magányos svédekről, avagy a falvakban könnyelműen elhelyezkedett kisebb csapatokról. A kuligok és „maskarák” száma napról napra szaporodott, s e nemzet jellemző tulajdona: vidámság és vitézi virtus vegyült e véres játékba.

Nagy előszeretettel öltöztek tatároknak, akiknek már pusztá neve is rémülettel töltötte el a svédeket, mert furcsa hírek és mesék járták közöttük a krími sztyeppek e fiainak vadságáról, irtózatosságról és bátorságáról, s a skandinávok még sohasem találkoztak velük. Mivel pedig köztudomású volt, hogy a kán kereken százezer főnyi hordával siet Jan Kazimierz segítségére, a nemesség pedig egetverő lármával tört a kommandókra, ebből különös zűrzavar támadt.

A svéd ezredeskapitányok és kommandánsok sokszor valóban meg voltak győződve róla, hogy a tatárok már itt vannak, lóhalálában húzódtak hát vissza a nagyobb várakba és táborokba, hamis híreket terjesztvén és rémületet keltvén. Közben pedig ama vidékek, amelyek így megszabadultak az ellenségtől, fegyverkezhettek, s a rendetlen tömegeket rendezettebb hadakká alakíthatták.

De a svédekre nézve még a nemesi kuligoknál és maguknál a tatároknál is veszedelmesebb volt a parasztság forrongása. Már régóta, Czeszochowa ostromának első napjától fogva megkezdődött a nép között a mozgolódás, s az eddigi békés és türelmes szántó-vető nép itt is, ott is kezdett ellenállást tanúsítani, kaszát, csépfadarót ragadott, s segített a nemességnek. Az élesebb elméjű svéd generálisok a legnagyobb aggodalommal nézték e fellegeket, amelyek bármely pillanatban valóságos özönvízzé válhattak, s menthetetlenül elnyelhetnék a betolakodókat.

Úgy vélték, a megfélemlítés a legjobb eszköz arra, hogy csírájában elfojtsák e borzalmas veszedelmet. Károly Gusztáv még becézgette és dicsérő szavakkal melengette ama lengyel zászlóaljokat, melyek vele mentek Poroszországba. Nem fukarkodott Koniecpolski zászlósuram, a híres zbaraži regimentárius dicséretével sem. A zászlósúr hatezer főnyi kiváló lovassággal állt mellette, amely az elektorral való első összecsapásnál olyan rémületet keltett, s akkora pusztítást mívelt a poroszok között, hogy az elektor a harcot abbahagyva, azon módon alkudozásba kezdett.

Küldözgette is a svéd király leveleit a hetmanokhoz, a mágnásokhoz és a nemességhez, tele kegyeinek biztosításával, ígérekkel és buzdításokkal, hogy őrizték meg iránta való hűségüket. De ugyanakkor megparancsolta generálisainak és kommandánsainak, hogy tűzzel-vassal nyomjanak el minden ellenállást az országban, különösen pedig irtsák a paraszts csapatokat, hogy hírmondó se maradjon belőlük. Megkezdődött hát a vaskézzel való katonai kormányzás. A svédek elvetették a barátság látszatát. A kard, a tűz, a rablás és az elnyomás lépett a régi, színlelt hajlandóság helyébe. A várakból erős lovas és gyalogs csapatokat küldtek ki a kuligok üldözésére. Egész falvakat földig leromboltak, udvarházakat, templomokat és plébániákat gyújtottak fel. A fogoly nemeseket hóhérekre adták, a rabul ejtett parasztnak lecsapatták jobb kezüket, s úgy engedték őket haza.”

Hol található a bölény rezervátum?

Kelet-Lengyelországban, a lengyel-belarusz határ mentén Białowieża város közelében lévő őserdőben (*Puszcza Białowieska*) található az un. Bölény Bemutató Rezervátum (*Rezerwat Pokazowy Żubrów*). A XIX. szd. közepén ez volt az un. síkvidéki bölény egyetlen európai lelőhelye. Annakidején a bölények száma 350-1900 között ingadozott, de az I. világháborút megelőzően már csak 727 állat élt itt. A háborús pusztítások után 121 vadon élő példány maradt, de 1919-re az orvvadászok végül azokat is kipusztították. Csak a zárt tenyészetekben és állatkertekben maradt meg 54 bölény, ebből két bika és egy tehén a határ lengyel oldalán. 1929-ben hozzáláttak az állomány rekonstruálásához, majd kialakították a turisták által is látogatható bemutató rezervátumot. A II. világháborút valamennyi bölény túlélte, 1944-ben létszámuk 17 volt, és egy új rezervátum kialakításával ismét megindulhatott a tenyésztés. A mai bemutató rezervátum 28 hektáron fekszik, különleges idegenforgalmi nevezetesség. A bölények mellett tökéletes természeti viszonyok között itt él a jellegzetes lengyel ló, a „*tarpan*” továbbá többféle szarvas, őz, bivaly és farkas. A Bölény Bemutató Rezervátum április 15 és október 15 között látogatható.

Mit jelent a „*żubrówka*” és az „*oscypek*”?

żubrówka

Az egyik legismertebb lengyel vodka (*wódka*) fajta. Rozsból desztillált, aromásított szeszesital. Angliába szállított változata a *Bison Vodka*. A finomított spirituszt illatos növény (*Hierochloe odorata*) főzetével keverik össze. A növény olyan fűfélése, amelyet a köznyelv bölényfű (*żubrówka*) néven emleget, mert a bölényrezervátumáról nevezetes Białowieżai Őserdő (*Puszcza Białowieska*) talaján terem. Ettől a fűtől kapja különleges illatát, aromáját és sárgás színezetét ez a vodka. Minden eredeti üveg egy-egy ilyen fűszálat tartalmaz. A *żubrówkát* a XVII. szd-ban kezdték készíteni, majd a XVIII. szd-ban a lengyel nemesség kedvenc italává vált. Ma a külföldiek gyakori ajándékként viszik haza Lengyelországból.

oscypek

Ezen a néven is ismert, juhtejből a Tatra-alján (*Podhale*) házilag készülő rendkívül ízletes, kemény állagú, füstölt sajt. Többnyire kis méretben (4-6 cm), kissé elnyújtott tojás formájúra készítik a tatrai góralok. Készítése rendkívül bonyolult, nagy hozzáértést igényel. Valamikor az *oscypek* a *gazda* és a *bacha* (számadó juhász) valamint a *bacha* és a *juhas* közötti elszámolásban fizetőeszközüül szolgált. Mindkét szó magyar eredetű.

Az EU-csatlakozás óta a lengyel oscypek polonicumként védett termék.

Melyek a lengyel megyék (vajdaságok)?

Województwo Dolnośląskie – Wrocław központtal
Województwo Kujawsko-pomorskie – Bydgoszcz
Województwo Lubelskie – Lublin
Województwo Lubuskie – Zielona Góra
Województwo Łódzkie – Łódź
Województwo Małopolskie – Kraków
Województwo Mazowieckie – Warszawa
Województwo Opolskie – Opole
Województwo Podkarpackie – Rzeszów
Województwo Podlaskie – Białystok
Województwo Pomorskie – Gdańsk
Województwo Śląskie – Katowice
Województwo Dolnośląskie – Wrocław
Województwo Świętokrzyskie – Kielce
Województwo Warmińsko-Mazurskie – Olsztyn
Województwo Wielkopolskie – Poznań
Województwo Zachodniopomorskie – Szczecin

Mi a varsói és mi a gdański repülőtér neve?

Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina (Warszawa-Okęcie)
Port Lotniczy im. Lecha Wałęsy (Gdańsk)

Mi a lengyel államvasutak és a légiforgalmi társaság nevének rövidítése?

PKP (*Polskie Koleje Państwowe* – Lengyel Állami Vasutak)
PLL LOT (*Polskie Linie Lotnicze LOT*) – a „LOT” tehát nem betűszó, nem rövidítés, hanem a repülés (*lot*) szó „intézményesítése”.

Mi volt és mikor működött a lengyel autóstop mozgalom?

1957-ben törvényesítették és hivatalos ifjúsági mozgalommá terebélyesítették a lengyel autóstopot. Ez volt a hagyományos magyar-lengyel barátság és a lengyel jazz-élet vonzereje mellett a harmadik „erős mágnes”, ami a 70-es évek végéig, a mozgalom megszűnéséig idevonzotta a korabeli magyar fiatalokat. A manapság kiöregedő magyar polonisták generációi nevelkedtek újságíróvá, műfordítóvá, íróvá, egyetemi tanárrá, nagykövetté, politikussá ezeken az értékeken.

Mit jelentett ez a gyakorlatban: vonaton, buszon, kerékpárral, ill. bárhogyan el kellett jutni az első lengyel településre, s ott személyi igazolvány, diákigazolvány vagy útlevelel és egy 200 zlotyt tartalmazó takarékbetétkönyv bemutatása után 15 zlotyért a *Ruch* nevű trafik pavilonban meg lehetett venni a kék fedelű és piros tárcsa rajzával illusztrált „autóstopos igazolványt”, amely egyben balesetbiztosításul is szolgált. Aki ezzel a kis zsebkönyv méretű dokumentummal kiment a városok határába, a könyvecske felmutatásával nagy esélye volt, hogy felveszik a személy- vagy teherautók sofőrjei. Az út végén az igazolványból ki kellett szakítani a megtett kilométert dokumentáló szelvényt és átadni az autósoknak. A sofőrök egész évben lelkesen gyűjtögették a kuponokat, mert a legtöbb stopos kilométert igazolók értékes jutalmat kaptak. A főnyeremény egy 126-os (kis)Polski autó (lengyel becenevén „*maluch*” (picurka) volt.

Mi a lengyel űrhajós neve?

Mirosław Hermaszewski lengyel pilóta 1978. június 27 – július 5 között a szovjet Pjotr Klimjukkal közösen hajtott végre űrrepülést a Szojuz 30 űrhajón és a Szaljut 6 űrállomáson.

Érdekesség: Hermaszewski fiatal korában két szemesztert elvégzett a katowicei lelkeszi szemináriumon.

Hány lakosa van Lengyelországnak és Varsónak?

Lengyelország: 38,5 millió

Varsó: 1,7 millió

Milyen nemzetiségek élnek Lengyelország területén?

A 2002-es népszámlálás adatai szerint a lengyel lakosság több mint 96%-a deklarálta lengyel nemzetiségét, 1,23% (471,5 ezer fő) pedig más nemzetiséghez tartozónak vallotta magát. A lakosság 2%-a (774 ezer fő) nem volt hajlandó erről nyilatkozni.

A Lengyelország területén élő nemzetiségek (hivatalos bevallásuk szerint):

Német 152 ezer, szlávok (sziléziai) 137 ezer, belorusz 48 ezer, ukrán 31 ezer, roma 12 ezer, orosz 6 ezer, lemkó (łemkowie) 6 ezer, litván 6 ezer, kaszub 5 ezer, szlovák 2 ezer, zsidó 1 ezer, örmény 1 ezer, cseh 0,8 ezer, tatár 0,5 ezer, karajim 0,05 ezer

Melyek ma Lengyelország legnépesebb városai?

Warszawa 1,779,529 Kraków 769.498 Łódź 687.702 Wrocław 639.258 Poznań 537.643 Gdańsk 464.829 Katowice 295.449 Szczecin 403.274 Lublin 339.811 Rzeszów 190.849

A világ melyik városban él a legtöbb lengyel (Lengyelországon kívül)?

Chicago 1,3 millió lakója lengyel származású, közülük 250 ezer ember mindennapi nyelvhasználata lengyel. Zömmel a *Polish Village* nevű, de az ottani Szt.

Jacek templomról lengyelesen *Jackowo*-nak is nevezett városrészben élnek. Chicago az amerikai lengyel emigráció (*polonia*) szervezeteinek a központja.

Melyik a Tátra legmagasabb csúcsa?

Rysy (2503 m)

Melyik a lengyelek nemzeti folyója és mit érdemes tudni róla?

Visztula (*Wisła*) – a legfontosabb és legnagyobb (1047 km) lengyel folyó. Kizárólag lengyel területeket érint. Forrása a Sziléziai Beszkidekben (*Beskidy Śląskie*), a Barania Góra hegy nyugati oldalában, a tengerszint felett 1106 m magasságban van és a Balti tenger deltájánál ömlik a tengerbe. A Visztulán alig néhány tíz kilométeren történt folyószabályozás. Napjainkban is ütközik „a természetes szépségében szeszélyesen kanyargó folyó” híveinek véleménye a szabályozás híveinek szándékaival. A folyó 940 km-en hajózható, de ősszel az apadás miatt teljesen leáll a hajózás.

A következő városokat érinti (nem teljes felsorolás): *Wisła, Oświęcim, Kraków, Tarnobrzeg, Sandomierz, Kazimierz Dolny, Puławy, Warszawa, Płock, Toruń, Bydgoszcz, Malbork, Gdańsk*.

Varsó egyik negatívuma, hogy hátat fordított a folyónak. A Visztulát eddig egyetlen várostervező építész sem kapcsolta szervesen a főváros architektúrájába. A legfrissebb elgondolások szerint ezen változtatni kívánnak.

A Visztula 8 varsói hídja: – *Most im. gen. Stefana Grot-Roweckiego* – *Most Gdański* – *Most Śląsko-Dąbrowski* – *Most Świętokrzyski* – *Most Średnicowy* (vasúti híd) – *Most Poniatowskiego* – *Most Łazienkowski* – *Most Siekierski*

Mióta tagja Lengyelország az EU-nak?

2004 május 1-től

A mai tekintélyes lengyel napilapok

Gazeta Wyborcza, Rzeczpospolita, Gazeta Polska

Lengyel hírügynökségek

PAP (Polska Agencja Prasowa) – hivatalos nemzeti hírügynökség
www.pap.com.pl

MWMEDIA – varsói magán cikk- és fotóügynökség **1994-től**
www.mwmedia.pl

Néhány országos sugárzású lengyel rádióállomás és TV csatorna

Rádiók

Polskie Radio Program I, II, III. (közzszolgálati rádiók)

Radio Zet, TOK FM, RMF-FM (kereskedelmi rádiók)

Radio Józef, Radio Maryja (katolikus rádiók)

Televíziók
TVP 1, 2, TV POLONIA (közszolgálati)
TVN24 (kereskedelmi hírtévé)
POLSAT (kereskedelmi csatorna)
TRWAM (katolikus csatorna)

Volt-e lengyel úttörőmozgalom a Lengyel Népköztársaság éveiben és mi volt az elnevezése?

Lengyelországban soha sem volt úttörő mozgalom. A szocializmus éveiben ez volt az egyetlen ország, ahol tovább élt a cserkészlet (*harcerstwo*).

A lengyel nemzeti konyha néhány nevezetes étele

bigos, żurek, barszcz czerwony, ruskie pierogi, sernik

LENGYEL NYELV

Mely nyelvek jelölik Lengyelországot „Lech” névvel?

A magyar (Lengyelország) és a török (Lechistan)

Melyik ország nyelvében vannak a lengyel *ą*, *ę* *ś*, *ć*-vel azonosan ejtendő hangok?

Szomália

Magyar szavak a lengyel nyelvben

Juhas (juhász), *dobosz* (dobos), *gazda* (gazda), *baca* (a magyar bacsa, azaz számadó juhászt jelentő szóból; a lengyel gurálok is a rangidős juhászt, pásztort jelölik vele), *hejnał* (a hajnal szóból származó krakkói kürtjel), *szalas* (a szállás szóból származó kunyhó), *szyszak* (sisak).

Milyen lengyel dialektusok vannak?

A mai lengyel nyelvben néhány jól elkülöníthető nyelvjárás ismert:

1. A kislengyel dialektus (*dialekt małopolski*), amely tovább tagozódik (*gwara podhalańska*, *krakowska*, *sądecka*, *żywiecka* és *kielecka*). Ezek közül az egész országban jól ismert és a tátrai népzenei együttesek jóvoltából kedvelt a jellegzetes (selypítő) podhalei góral tájszólás.

2. A nagylengyel dialektus (*dialekt wielkopolski*), amelyet egyes magánhangzók zárt ejtése és a diftongizálás jellemez.

3. A sziléziai dialektus (*dialekt śląski*)

A „*śląski dialekt*” (az ő szóhasználatukkal *ślunsko godka*) kialakulására lengyel, cseh, német és szlovák jövevényszavak hatottak, ugyanakkor sokkal nyomatékosabbak az ólengyel nyelvi gyökök, mint a mai modern lengyel nyelv hatása.

A 2006 novemberi bányakatasztrófáról beszámoló riport címe és részlete a Gazeta Wyborcza „*Ślunskie Nowiny*” c. regionális mellékletében:

Chopy, trzimejće śe, idŭm po wos!

Tam moŭe być mŭj chop! – woŭo jedno ze bab. Tŭŭm pod bramŭm gruby „Halymba” rŭsŭ we wtorek ze godŭiny na godŭina. Pŕeraŭeŕni ludŭe ŕekali na powrŭt ze ŕychty swojych chopŭw, synŭw, znojŭmych, sŭmŕadŭw.

4. A mazowiai dialektus (*dialekt mazowiecki*) fonetikai jellemzője az un. „*mazurzenie*” (= mazoviálás): az *ą* helyett o-t, az *ę* helyett e-t ejtenek.

5. A tenger melléki dialektus (*dialekt pomorski*). Ezen a tájon a „*kaszub*” a leginkább elkülönülő nyelvi formáció. A nyelvészek legújabb álláspontja szerint nem a lengyel nyelv dialektusáról, hanem önálló regionális nyelvről van szó.

Íme a kaszub ábécé:

aA ąĄ ãÃ bB cC dD eE éÉ ěĚ fF gG hH il jJ kK lL ł
mM nN ńŃ oO òÒ óÓ ôÔ pP rR sS tT uU ùÙ wW yY zZ źŻ

A Mi Atyánk kaszub szövege:

Ōjcze nasz, jaczi jes w niebie,
niech sã swiãcy Twòje miono,
niech przĩndze Twòje królestwò,
niech mdze Twòja wòlò
jakno w niebie tak téż na zemi.
Chleba najégò pòwszednégò dōj nóm dzysò
i òdpùscë nóm naje winë,
jak i më òdpùszcziwómë naszym winowajcóm.
A nie dopùscë na nas pòkùszeniò,
ale nas zbawi òde złégò. Amen

A mai lengyel fiatalok zsargonja

Siemasz, siemanko – „szio, szevasz” (találkozáskor és elköszönéskor is)
elo, helo, hejka – fiatalok köszönése (csak találkozáskor)
nara, narażka – a „na razie” búcsúzkodás szlenges rövid formája
balanga, biba, melanż, imprezka – buli
spoko, luzik – nyugi, rendben van (oké!)
kolo, typ, typek, gość – pasi, hapsi, főszer
laska, foczka, laleczka, kociak – csaj
kasa, kaska – dohány, készpénz
peleny – (a PLN banki rövidítésből) – pénz
debeściak – ragyogó, nagyszerű dolog (az angol *the best*-ből)
komp – komputer
dzięki – köszö

Lengyel köznyelvi sajátosság: a kicsinyítés

Gyakran találkozunk a lengyel főnevek kicsinyítő képzős használatával, ami szinte a tárgyak becézgetésének érezhető.

Példák:

A boltban nem *pieniądz*, hanem *pieniązek*, amivel fizetünk.
A *złoty* is többnyire *złotówka*.
A pubban nem *piwo*-t, hanem *piwko*-t kér a vendég.
A közelgő 2-es villamos elnevezése „*dwójka*” sőt kettős becézéssel „*dwójeczka*”.
A *knajpeczkában* a *kelnereczka wódeczkát* hoz, s amikor a *rachuneczkát* kérjük, *złotóweczkával* fizetünk. (Így hangozna a teljes magyar tükörfordítás: A kocsmácskában a pincérnőcske vodkácskát hoz, s amikor a számlácskát kérjük, zlotycskával fizetünk.)

SZOKÁSOK, HAGYOMÁNYOK

Karácsony est Lengyelországban

Amikor felfut az égre az első csillag, asztalhoz ül a család. A lengyel hagyomány szerint a karácsonyi asztalnál csak páros számú családtag foglalhat helyet. A páratlan szám, de különösen a 13 szerencsétlenséget hozhat rájuk (Az Utolsó Vacsorára érkezett Júdás szimbóluma ez).

A karácsonyi vacsora ostyatorésszel (*łamanie opłatek*) kezdődik. Karácsonyi jókívánság kíséretében mindenki mindenkivel kölcsönösen tör és fogyaszt el egy apró darabkát az ostyákból. (Ugyanilyen esemény ez szinte minden lengyel munkahelyen, szervezeti vagy más közösségben az advent utolsó 10 napján.)

Az abrosz alatt szénának (*siano*) kell lennie. Az asztalnál egy üres helyet, terítéket kell hagyni a váratlanul betoppanó vendég, az éhes, fáradt vándor számára. Ugyanez a teríték jelzi az emlékezést a hozzánk közelállókra, akik épp nem tudnak jelen lenni körünkben vagy eltávoztak az élők sorából. A vigíliai asztalon 12 fogásnak kell megjelennie a 12 apostolra emlékeztetve. A falusi hagyomány szerint az étkeknek tartalmazniuk kell a föld valamennyi termését annak érdekében, hogy jövőre is megteremjenek. A karácsonyi vacsora böjti jellegű, ami ma már inkább a hagyománytiszteletből, s nem a kötelező kánonjogból fakad. A régi lengyelek képesek voltak ezt a korlátozást oly módon tiszteletben tartani, hogy a lengyel böjt fogalma világszerte híressé vált. Pl. a húst a *bigos*-ban gomba helyettesítette! Az asztalon a legkülönbözőbb módon elkészített halak domináltak.

Napjainkban a leghagyományosabb lengyel vigíliai vacsora fogások: cékla-leves (*barszcz czerwony*), gombák (*grzyby*), káposztás és gombás pirogok (*piezgi z kapustą i grzybami*), mindenfajta kása gombaszósszal (*kasze podawane z sosem grzybowym*), ponty (*karp*) és csuka (*szczupak*). Az ételsor hagyományai régióként változhatnak. Kötelező mindenbe belekóstolni, mert egyesek szerint minden meg nem kóstolt étel a jövő évre egy-egy kellemes dolog elmaradását jövendőli. Mások szerint minden étel egy-egy később eljövendő karácsonyest sikerét jelképezi.

A feldíszített karácsonyfa abban a helyiségben áll, ahol a vigíliai vacsorához terítenek. Régebben a vacsora után a karácsonyi dalok (*kolędy* – a latin „*calendae*” szóból) közös éneklése után különféle népszokásoknak hódoltak. Pl. a Warmia és Mazury táján, amikor a társaság még asztalnál ült, mindenki húzott egy szénaszálat az abrosz alól. Ha valaki egyenes szálat húzott, egyszerű és veszélyektől mentes évre számíthatott. Ha görbült volt a szénaszál, bonyolultnak ígérkezett az illető jövő esztendeje.

Mazowiában (Varsó régiója), az ételmaradékot az állatoknak adták abban a hitben, hogy így a háziállatok éjfélkor emberi hangon szólalnak meg. Ez elsősorban a szarvasmarhára vonatkozott, mert ez az állat volt jelen Jézus születésénél.

Sok lengyel régióban szokás volt (ma ritkábban) a betlehemezés (*kolędowanie*). A betlehemezők („*kolędnicy*”) kötelezően magukkal vittek három figurát: a gólyát (új év, új élet), a kecskét (termékenység) és a medvét (a természet haragos ereje, amelyet ki kell engesztelni).

A „*kolędowanie*” elnevezés jelöli a papok ünnepek előtti családlátogatásait is. Ezen rövid beszélgetés és a templom javára történő adománygyűjtés folyik.

Pasterka

Vigíliai éjféli ünnepi mise, amely a lengyel karácsonyi hagyományok közül mindmáig a legerőteljesebben fennmaradt. A név azokra a pásztorokra emlékeztet, akik a leggyorsabban siettek a megszületett Jézust köszönteni. A hagyomány az V. századig nyúlik vissza. Napjainkban a Pasterka a „*Wśród nocnej ciszy*” c. lengyel kolendával veszi kezdetét.

Kolędy

A lengyel Karácsony fontos és szép zenei akcentusa a *kolęda* éneklés. Elnevezése a „*calendae*” latin szóból fakad, s ez a rómaiaknál minden hónap kezdetét jelentette.

Nem tudni, pontosan mikor jelentek meg ezek a karácsonyi énekek Lengyelországban. Valószínű, hogy a ferences rend jóvoltából a XIII. században már léteztek. A legrégebb óta ismert kolendák XV. századiak, pl. az „*Anioł pasterzom mówi*”. Az évszázadok múlásával mind több kolęda született. A XVII. és a XVIII. századból származik a ma is legnépszerűbb három karácsonyi dal: „*Wśród nocnej ciszy*”, „*Lulajże Jezuniu*”, „*Bóg się rodzi*”.

A mai lengyel városi család a karácsonyi vacsora közben bekapcsolja a televíziót és onnan több órán át kolęda klipek láthatók, hallhatók. A lengyel pop, rock és folk együttesek és az énekesek zöme ugyancsak készít kolędás lemezt.

Jasła

(= jászol). A templomokban jászlatokat díszítenek. Nevezetes esemény a jászlat értékelése, a legszebbek nyilvános elismerése. A lengyel történelem legsúlyosabb időszakában (megszállások, háborúk, súlyos politikai fordulatok) a jászolkészítők ellenállási jelképeket is komponáltak az alkotásokba. Egyes korokban, pl. a II. világháborús német megszállás idején, majd a sztálinizmus éveiben is a hatóságilag betiltották a jászlat készítését.

Mi jellemzi a lengyel ünnepi (pl. karácsonyi) és névnap, születésnap jókívánásokat?

Terjedelmes, hosszú köszöntő szövegek (nem csak írásban, élő szóban is)

Példák:

Z okazji nadchodzących Świąt Bożego Narodzenia pragnę przesłać najserdeczniejsze życzenia. Niech nadchodzące Święta będą dla Państwa niezapomnianym czasem spędzonym bez pośpiechu, trosk i zmartwień. Życzę, aby odbyły się w spokoju, radości wśród Rodziny, Przyjaciół oraz wszystkich Bliskich dla Państwa

osób. Wraz z nadchodzącym Nowym Rokiem życzę dużo zdrowia i szczęścia. Niech nie opuszcza Państwa pomyślność i spełnią się te najskrytsze marzenia.

Niech 12 świątecznych potraw zasmakuje, jeśli nie 12 to 11 lub 10 do krzesła przykluje. Spędź ten wieczór ze swymi bliskimi żeby stali się dla Ciebie jeszcze bliższymi. Przeżyj te święta jakby były ostatnimi, spraw żeby były od ostatnich jeszcze lepszymi. Przypomnij sobie cały miniony rok bo za niedługo zrobisz wielki skok. Życzę Ci aby wiatr nigdy nie wiał Ci w oczy a śnieżyce jeśli muszą niech spotykają Cię blisko twego domu stąd już tylko kilka kroków by przekroczyć próg-granicę ciepła i schronienia. Najserdeczniejsze życzenia zdrowych i pogodnych świąt oraz pomyślności w Nowym 2007 Roku dla Ciebie i całej Twojej rodziny :)

Mi a „Barbórka”?

Hagyományos bányász ünnep december 4-én, a bányászok védőszentje, szt. Borbála (św. Barbara) napján. Az ünnepség sorozat a bányász fúvószenekezők korareggeli ébresztőjével kezdődik a bányász lakónegyedekben. A nap egyik legfontosabb eseménye a „skok przez skórę” (ugrás a bőrön át), ami a szakma kezdeténél lévő ifjú bányászok, bányamérnökök avatását jelenti. Ez a több évszázados német hagyomány csak kb. 60 esztendeje vált lengyel szokássá. A számos jelképpel, próbatétellel és eskütétellel tarkított avató ünnepség egyik fő jelenete, hogy a jelöltnek át kell ugornia két öreg bányász vagy két professzor által kifeszített bőrdarabon.

Néhány lengyel népszokás

Andrzejki

András-napi szokás és ünneplés. Skót eredetű ünnep. Lengyelországban a jóslások napja (viaszöntés hideg vízbe leginkább a kulcs lyukán át.)

Dożynki

Az idei termés ünnepe, arató ünnep. – Ősi szláv szó, amely az őszi napjegy-egyenlőséget jelenti (szeptember 23).

Topienie Marzanny

Magyarra „Marzanna fojtás”-nak fordíthatnánk. Marzanna a tél és a halál szláv istensége (démonja), de ez a neve annak a bábunak is, amely ezt az istenséget jelképezi, s amelyet egykor rituálisan elégettek, vízbe fojtottak a márciusi „Jary” (= tavasz) ünnep idején, mintegy előcsalogatandó a kikeletet. Ez a pogány szokás biztosította az az évi jó termést.

A bábu szalmából készült, rongyokkal tekerték körül és szalagokkal díszítették. A hagyomány szerint a kezükben zöldülő borókaágakat tartó gyermekszereget kellett a Marzannával beköszönnie a falu minden házába. Minden útjukba eső vízbe bele kellett fojtaniuk a szalmabábút. Este a Marzannát a gyerekektől átvették az ifjak és a meggyújtott ágak lángjának fényénél kivezték a faluból, megfojtották és vízbe hajították. Ezzel a hagyománnyal összefüggésben helyenként még élnek babonás hiedelmek: pl. nem szabad a vízben úszó bábút megérinteni, nehogy leszáradjon az illető keze. Hagyományőrzésként itt-ott ma is szokás, felújul a Marzanna vízbedobása.

Tłusty czwartek

„Zsíros csütörtöknek” fordíthatjuk. A nagyböjt előtti csütörtök szokása. Ezen a napon megengedett a bőséges lakmározás. A legnépszerűbb éték ilyenkor a fánk (*paćzka*) és a forgácsfánk, csörögefánk (*fawoka*). Minden lengyel otthonban, munkahelyen fánkkal kínálják egymást az emberek. Varsóban ezen napon – aki csak teheti – a hírneves, 136 éves múltú Blikle cukrászdában (Nowy Świat 35.) szerzi be a „kötelező” fánk adagot.

Milyen szokásokat, hagyományokat takarnak ezek a kifejezések: „łamanie opłatkami” – „szopka” – „lany poniedziałek” – „studniówka” – „juwenalia” – „dzień wagarowicza” – „prywatka”?

„łamanie opłatkami” (= ostyatorés) – Karácsony este ünnepi jókívánságok kíséretében mindenki mindenkivel tör egy darabkát az ostyájából. (Az ünnep előtti utolsó munkanapokban munkahelyeken és más közösségben is kedves szokás ez.)

„szopka” (= jászol) – a katolikus templomokban a betlehemi jelenet inszenizációja.

„lany poniedziałek” (= locsolkodó hétfő), másik lengyel elnevezéssel „śmigus-dyngus” – A Húsvét hétfő neve. A locsolkodás szokása elapadóban van és a városokban – sajnos – a tizenévesek randalírozásává fajult (vizes vödörkből, vízzel telt ballonokból gyermekcsapatok minden újukba esőt nyakon öntenek – gyakoriak a rendőri közbelépések). A néprajzi hagyományok vidékein is ma már inkább turisztikai nevezetessé a fiatal lányok locsolása vizes vödörrel.)

„studniówka” (= száznapocska) a magyar szalagavatóval, gombavatóval azonos tartalmú bálozási forma, az érettségi vizsgák előtt 100 nappal rendezik.

„juwenalia” (lat. = az ifjúság ünnepe) – Minden év május közepén, a nyári vizsgaidőszakot megelőzően tartják a lengyel egyetemek, főiskolák diákjainak happening-jellegű ünnepét. Sok városban, pl. Szczecinben, Rzeszówban, Krakóban a városok lakói is bekapcsolódnak a színes karneváli hangulatba (felvonulások, grillezés, koncertek, sportversenyek stb.)

„dzień wagarowicza” (= az iskolakerülő napja) – Március 21-én, a tavasz első napján nem büntethető az iskolakerülés. Ezt az iskolák diáksága jobbára egyöntetűen igénybe is veszi. Tréfás öltözékekbe (pl. a nagymama divatjamúlt ruháiba) bújnak, így vonulnak végig a város utcáin. Az utóbbi években itt-ott eldurvult ez a hagyomány is (randalírozás, narkózás, italozás), és ezt a városokban ilyenkor a diákok számára szervezett vonzó rendezvények, koncertek sem mindig képesek ellensúlyozni. Az oktatásügyi hatóságok külön felhívással fordulnak az illetékesekhez (pedagógusokhoz, rendőrökhöz, kulturális intézményekhez) és kérik, tartsák kordában az egy napra elszabaduló gyermeksereget.

„prywatka” (= maszekocska) – a házibuli 60-as, 70-es években divatos elnevezése, a szó a helyszínt, a magánlakásokat jelöli. A mai fiatalok inkább „impreza”-ként emlegetik az összejöveteleiket, függetlenül azok színhelyétől.

Babonás szokások

Küszöbön át nem köszönteni (*Nie witać przez próg*)

A lengyelek óvatosan vigyáznak, nehogy a küszöbön át nyújtsanak kezét egymásnak, mert ez „elválasztó aktus” lehet.

Lekopogni – festetlen fán (*Pukać w niemalowane drewno*)

Annak érdekében, hogy egy jó elhatározás, elgondolás, terv „ne menjen füstbe”, a lengyel gyorsan keres egy festetlen fadarabot, deszkát vagy pl. az asztal lapjának alját és azon kopogtat. Ez a jó esély, a siker megtartásának a módja.

A lengyel illem sajátosságai

Köszönések, köszöntések

A *dzień dobry, dobry wieczór, dobra noc* mellett gyakorivá vált a „*witam*” (köszöntelek) és az idősebb generációnál még használatos a „*moje uszanowanie*” (tiszteletem) formula is.

A „kezét csókolom” sohasem volt lengyel köszöntés, ám a nemrégiben még meglehetősen gyakori kézcsók a 90-es évek kezdete óta úgyszólván teljesen eltűnőben van. Ma már csak a „matróna” korú hölgyek várják el a férfiktól.

Érdekes, ólengyel újév köszöntő forma a „*Do siego roku!*” (tömörségével ez olyan „buék”-féleség)

Tegeződés, magázódás

Míg az idősebb nemzedéknél még szinte kötelezően elvárt volt akár a közeli ismerősök, a munkahelyi kollégák rangtól, korkülönbségtől független magázódása, ma már egyre gyakoribb a kölcsönös tegeződés. De még ma is sokan úgy vélik, hogy a tegeződés pl. főnök és beosztott között túlzott bizalmaskodást szülhet. Így két harminc éves fiatalember vagy azonos korú kolléganő évekig dolgozhat egymás mellett anélkül, hogy letegeződnének.

Létezik egy különös magázó-tegező formula, amely nehezen fordítható le. Pl. a boltban, ahol törzsvásárló vagyok, akár így is szólhatok az évek óta jól ismert férfi eladóhoz „*daj pan kilo z tej kapusty*” (*Adj uram, egy kiló káposztát*). Ezt a kissé familiárisan bizalmaskodó, de még korántsem tegező formát sem alkalmazhatom nővel vagy pl. a vizsgáztató tanárommal, interjú alanyommal szemben.

Terített asztalnál

* A vodka (*wódka*) nem csak aperitifként szolgál, hanem étkezés közben is, utána is fogyasztják a lengyelek.

* A kenyér (*chleb, pieczywo*)

Az asztalra helyezett kenyérszeletek a legtöbb helyen alig fél cm-es vastagságúak. A lengyelek a magyaroknál sokkal kevesebb kenyeret fogyasztanak.

A korábbi (ólengyel) illemszabályok nem túl régen még megengedték a kenyér harapását, ma már kizárólag az apró darabkák törése, szájba vétele elképzelhető.

Kenyeret szinte kizárólag levesekhez fogyasztanak, a rizses, burgonyás, makarónis körettel feltálatl ételhez soha. Természetesen a mi magyaros, pikáns és zsíros ételeinkhez célszerű lengyel vendégünket rábeszélni, hogy fogyasszon csak kenyeret hozzá.

* A kávé (*kawa*) mellett gyakori a tea (*herbata*) az étkezés végén.

* Az étkezés befejeztével ill. az asztaltól történő felálláskor a házigazda mond köszönetet vendégeinek: halk „*dziękuję*” szóval köszöni, hogy elfogadtuk a meghívását. Mi, a vendégek ugyanezzel a szóval viszonzuk a köszönetet.

Virágkultusz

A lengyelek rendkívül gyakran adományoznak vágott virágot. Férfit is szokás virággal köszönteni. A kisebb-nagyobb szívességek megköszönésének leggyakoribb formája a csokor virággal kísért bonbonos doboz.

Elsőbbség az ajtónál

A bolt, iroda, váróhelyiség stb. ajtajában egyszerre összetalálkozó emberek közül minden esetben a kilépőnek van elsőbbsége, de nagyon idős ember vagy mozgáskorlátozott esetében célszerű lemondani erről az elsőbbségünkről.

LENGYEL KULTÚRA, MŰVÉSZET

Mi a neve a lengyel bálok ünnepélyes nyitótáncának?

Polonez (lengyel néptánc, amelyet F. Chopin emelt az ünnepélyesség rangjára, pl. Asz-dur Polonéz). A polonéz tánc zenéje páratlan hangsúlyú, ¾-es ritmusú, elegánsan mértéktartó.

Kinek a műve a krakkói Kościół Mariacki (Mária templom) fafaragásos oltára?

Wit Stwos (1448–1533) német fafaragó és festő, a késői gótika mestere 1477-ben érkezett Krakkóba.

Ki a lengyel nemzeti opera megteremtője?

Stanisław Moniuszko (1819–1872) – operákon kívül operettek és balettzenék komponistája is. Operái: *Halka* (premier 1858) – *Flis* (premier 1858) – *Hrabina* (premier 1860) – *Verbum nobile* (premier 1861) *Straszny Dwór* (premier 1865) – *Paria* (premier 1869)

A „lengyel színház atyja”

Wojciech Bogusławski (1757 -1829) színész, drámaíró. Pályáját színészként és operaénekesként kezdte. A varsói Nemzeti Színház (*Teatr Narodowy*) igazgatója volt 1783-1785, 1790-1794 és 1799-1814 között.

1794-ben az orosz-ellenes lengyel felkelés szervezői (*sprzysiężenie kościuszkowskie*) köréhez tartozott. 1794. március 1-jén színre vitte a Krakkóiak és a góralok (*Krakowiacy i górale*) c. darabját, amelynek fontos agitatív szerepe és hatása volt. Bogusławski csatlakozott a lengyel szabadságküzdelemhez és a Bölcsesség Szentélye (*Świątynia Mądrości*) páholyban „mester” fokozatot ért el.

Ki az a lengyel zeneszerző, zongorista, aki Liszt Ferenc kortársa, barátja és George Sand francia író nő szeretője volt?

Fryderyk Franciszek Chopin (1810-1849). A Varsó melletti Żelazowa Wola-ban született és Párizsban halt meg. A romantika élvonalbeli komponistájaként és a zongora poétájaként is emlegetik. Az ő nevét viseli a varsói zeneakadémia és a varsói légikikötő. Nevét néha Szopenre „lengyelesítve” használják, pl. egyes városokban utcánévként.

Szerelme, George Sand mondta róla, hogy „Chopin sokkal lengyelebb volt, mint maga Lengyelország”.

Ki volt Jan Matejko?

Jan Matejko (1838-1893) a történelmi és csataképek leghíresebb lengyel festője. Krakkóban élt. (A lengyelek Munkácsija)

Legnevezetesebb festményei:

Stańczyk (1862) *Polonia – Rok 1863* (1864-1879) – *Unia Lubelska* (1869) *Stefan Batory pod Pskowem* (1872) *Astronom Kopernik, czyli rozmowa z Bogiem* (1872) *Zawieszenie dzwonu Zygmunta* (1874) *Bitwa pod Grunwaldem* (1878) *Hołd pruski* (1882) *Jan Sobieski pod Wiedniem* (1883) *Bitwa pod Racławicami* (1888) *Konstytucja 3 maja* (1891) *Zaprowadzenie chrześcijaństwa* (1889) cykl *Dzieje cywilizacji w Polsce* (1888)

Mely művészeti ágak voltak világszínvonalúak az 1960-as, 70-es évek Lengyelországában?

Film, színház, jazz

Melyik lengyel városban működik zsidó színház?

Teatr Żydowski im. Estery Racheli Kamińskiej 1950 óta működik Varsóban a Plac Grzybowski 12/16 címen. A bemutatott darabokat lengyel és jiddis nyelven játsszák. (Korábban, 1970 előtt Wrocławban és Łódźban is volt zsidó színház)

Két híres lengyel állami népi együttes vitte színpadra a lengyel táncokat, dalokat az utóbbi fél évszázadban.

„Mazowsze” (Varsó) – „Śląsk” (Katowice)

A legismertebb lengyel néptáncok

Kujawiak, krakowiak, góralski, mazurek, oberek, polonez, walczyk, zbójnicki

EGYHÁZ

Kit neveznek a lengyelek az évszázad prímásának?

Stefan Wyszyński bíborost (1901-1981). Varsó-gnieznói érsek metropolita, Lengyelország prímása (1948-1981) volt.

Milyen egyházi méltóságot és milyen néven töltött be II. János Pál pápa

Karol Józef Wojtyła katolikus lelkész, 1978-ig Krakkó érseke (*arcybiskup*), bíboros (*kardynał*). – (Költő, dramaturg, pedagógus. Diákkorában amatőr színjátész, egész életében turista, a Tátra szerelmese volt.)

Melyik városban született II. János Pál pápa, mikor választották pápává, mikor látogatott Magyarországra, mikor halt meg és hol van eltemetve?

Született: Wadowicében, 1920 május 18-án.

- Pápává választása: 1978 október 16-án, 18 óra 18 perckor

- Magyarországi látogatásai: 1991 augusztus és 1996 szeptember 6–7

(1977 nyarán Krakkó érsekeként, inkognitóban ill. magánemberként meglátogatta a Kabai Cukorgyárat építő lengyel munkásokat, onnan ellátogatott Hajdúszoboszlóra és a nyírbátori ref. templomba, a Báthory család temetkezési helyére is. A templom emlékkönyvében olvasható a bejegyzése.)

- Meghalt: 2005 április 2-án, 21 óra 37 perckor

- Temetése: Róma, Szt. Péter Bazilika 2005 április 8.

A lengyel katolikus egyház válságos éve 2019

Egyre szélesebb papi köröket érintő, (beleértve a püspöki kart is) pedofil botrányok rázkódtatják az egyházi hierarchiát.

VARSÓ

Mely városok és mikor voltak Lengyelország fővárosai?

Gniezno (kb. 991-1039), Poznań (1039-40), Krakkó (1040-79), Płock (1079-1138), Krakkó (1138-1290), Poznań (1290-1296), Krakkó (1296-1596), Varsó (1596-1795), [*Lengyelország 123 éven át nem létezett a világ térképein*], Lublin (1918), Varsó (1918-39), Lublin (1944), Łódź (1945), Varsó (1945 óta).

Miből származik Varsó lengyel neve: Warszawa?

Wars és Sawa legendája

Két külön út vezetett a *Kraków* nevet viselő új fővárosból az ősök *Gniezno*-jához. Az egyik a szárazföldön, vad őserdőkön, ördögök, boszorkányok vidékén át. A másik a Visztula folyón a krakkói *Wawel* alól Płockon keresztül. Ezt a második utat választotta a Megújító (*Odnowiciel*) néven is emlegetett Kázmér (*Kazimierz*) király, aki minden évben megtette ezt az utat Gnieznóba. Már az út második napján megkívánt valami frissen illatozó étket a Krakkóban előkészített száraz, ízetlen úti elemőzsia helyett. Ahogy épp a friss tejre és a friss halra gondolt, észrevett egy kis házikót. Evezősei figyelmeztetése dacára megközelítették a folyópartot és a feszesre húzott íjával óvatosan a kunyhó felé tartott. Mögötte haladt csendes őrzőként hű szolgája, *Gniewko*. Amint odaértek a házhoz, kiderült, hogy nem rablótanya az, hanem egyszerű halászkunyhó. A ház asszonya szívélyesen meginvitálta a váratlan vendégeket, friss tejjel kínálta a magas rangú urakat, ám a halra várni kellett, mert a férj, *Pietrko Rybak* még nem ért haza az éjszakai halászatról. Nem kellett sokáig várni Pietrkóra, egyszer csak beállított a sokféle hallal telt kosarával. Amíg a király az asszony által készített finom falatokat fogyasztotta, a halász a családjáról mesélt. Arról, hogy nemrégiben csodálatos ikerpárral lettek gazdagabbak. Csakhogy bajban vannak a keresztelővel, mert náluk nincs templom, a közeli *Bródno* falu papja pedig ritkán jár feléjük. A király a pompás ételért egy aranypénzt tett le az asztalra, de a ház asszonya a „Vendég a házban, Isten a házban” (*Gość w dom, Bóg w dom*) mondással nem fogadta el a fizetséget. Erre aztán a király két dolgot kért: vendégeljék meg majd a visszaútban is és tiszteljék meg azzal, hogy ő lehet az ikrek keresztapja.

Amint ígérte, a király két hónap múlva, szeptemberben megint kikötött, de már nem egy, hanem több csónakkal Pietrek Rybak és felesége nagy örömére. Igen ám, de magával hozott egy káplánt és sok előkelő urat, akik jelenlétükkel és ajándékaikkal emelték a két királyi keresztgyermek ünnepének pompáját. Kazimierz király óhajára a pap a frissen épített oltárnál a fiúnak *Wars*, a leánynak *Sawa* nevet adott. A keresztelő után a király Pietrko Rybakot, *Piotr Warsz* néven királyi halásznak nevezte ki és nekiajándékozta a környező erdőséget. Úgy rendelkezett, hogy a majdan ott kialakuló települést is őrá kell elnevezni.

(A legenda él, de történészek mindmáig bizonytalanok a Warszawa városnév eredetét illetően.)

Mi Varsó város jelképe és e jelképhez fűződő legenda?

Syrenka (= szirén, sellő)

A sellő legendája szerint réges-régen a tenger mélyéről két sellő leánytestvér úszott a Balti tenger partjához. Az egyik haltestű leány továbbúszott a dán tengerszorosok felé, s máig is ott van, ott ül Koppenhága kikötőjénél egy sziklán. A másik sellő Gdańskhoz, s onnan a Visztulán le egészen a mai varsói *Stare Miasto* (Óváros) alatti partig úszott. Kijött megpihenni a homokos partra és úgy megtetszett neki hely, hogy elhatározta, itt is marad. A halászok észrevették, hogy halászásuk idején valaki felkorbácsolja a Visztula vizét, összekuszálja a hálókát és kiereszti a lyukakon a halakat. El akarták kapni a kártevőt, hogy egyszer s mindenkorra leszámoljanak vele. Igen ám, de a sellő gyönyörűséges hangjától nem csak lemondtak erről a szándékukról, hanem megszerették a gyönyörű hableányt, aki szépséges dalaival megszépítette az estéiket. Történt egy nap, hogy a parton sétált egy dús-gazdag kereskedő, meglátta a sellőt és foglyul akarta ejteni, hogy majd a vásárokból jó pénzért mutogathassa. Így is tett. Csellel elfogta és egy kamrába zárta a sellőt. A leány panaszkodó hangjára felfigyelt az egyik halász kisebbik fia és az éj leple alatt kiszabadította őt. A sellő hálából, hogy megmentette az életét, megígérte, hogy amikor csak szükséges, számíthatnak rá, megvédelmezi őket.

A karddal és pajzsral felvértezett sellő, a *Syrenka* azóta is védi a várost és lakóit.

Mi a Visztula jobb parti városrészének a neve és miből származik a név?

Warszawa Praga (nem tévesztendő össze a cseh fővárossal!) – A „*praga*” szó itt a „*prażenie*” (égetés) szóból származik, tudniillik a Visztula jobbpartján egykor erdőség volt, amit szántóföld nyelés céljából leégettek. A mai Praga városrész a következő közigazgatásai egységekre (kerületekre) tagolódik: *Białoleka*, *Praga Południe*, *Praga Północ*, *Rembertów*, *Targówek*, *Wawer*, *Wesoła*.

Milyen „dokumentáció” segítette a II. világháborúban lerombolt Starówka (varsói óváros) újjáépítését?

Canaletto Bernardo Bellotto (1721-1780) a XVIII. szd. egyik legkiválóbb velencei festője *Stanisław August Poniatowski* lengyel uralkodó meghívására a korabeli Varsót festette. Az ő képeit is felhasználva indult meg az újjáépítés 1945-ben.

Az újjáépítés propaganda-jelszava volt: „*Cały naród buduje swoją stolicę*” (Az egész nemzet a fővárosát építi). Ez a jelszó hatalmas betűkkel máig is olvasható a Nowy Świat és az Aleje Jerozolimskie sarkán lévő könyvtárház (egykor nemzetközi sajtóklub, olvasóterem) Jerozolimskiere néző homlokzatán.

Hol van és mit jelképez az Ismeretlen Katona Sírja?

Az Ismeretlen Katona Sírja (*Grób Nieznanego Żołnierza*) – jelképes síremlék, amely a haza védelmében az ország és a világ valamennyi csatájának helyszínén elesett ismeretlen, névtelen lengyel katonákra emlékeztet. Lengyelországban a leghíresebb ismeretlen katonasír Varsóban, a Józef Piłsudski téren található. 1925-ben a korabeli hadügyminiszter, Władysław Sikorski javaslatára hozták létre. A ma

látható emlékmű a II. világháborúban elpusztult Szász Palota (*Pałac Saski*) megmaradt épület torzója, három középső árkádja. Naponta déli 12 órakor ünnepélyes őrsváltás van itt, a nemzeti ünnepeken katonai díszszemlét tartanak a téren és megkoszorúzzák a sírt.

A lengyelek varsói nemzeti panteonja, a hősök temetője?

Cmentarz Powązkowski (köznapi kifejezéssel: *Powązki*) . A 180-as busszal jutunk a főkapuhoz.

Miről nevezetes a varsói *Kościół św. Kryża* (Szt. Kereszt templom)?

Ebben a templomban tartották 1792 május 3-án, a „május 3-i alkotmány” (*Konstytucja 3 Maja*) egyéves évfordulóján a Szejm ünnepi ülését.

A Krakowskie Przedmieście 3. sz. alatt lévő templom baloldali falában őrzik 1882 óta Fryderyk Chopin szívét (teste a párizsi Pere Lachaise temetőben nyugszik) és 1925 óta Władysław Reymont szívét (testét a varsói Powązki temetőben helyezték nyugalomra).

Az 1679-1696 között épült templom misszionárius papok (*Zgromadzenie Księża Misjonarzy świętego Wincentego á Paulo*) tulajdona. A II. világháborúban a németek földig rombolták, újjáépítése 1945-1953 között tartott.

Hol van a *Trakt Królewski* (királyi traktus)?

A kb. 10 km-es útvonal, a királyi traktus (*Trakt Królewski*) a Plac Zamkowy-nál, tehát a Királyi Várnál (*Zamek Królewski*) kezdődik és a *Pałac Wilanowski* nyári palotánál ér véget. Az út a következő nevekkel jelölt utca szakaszokra oszlik: *Krakowskie Przedmieście*, *Nowy Świat*, *plac Trzech Krzyży*, *Aleje Ujazdowskie*, *ul. Belwederska*, *ul. Jana Sobieskiego*. (Teljes hosszában közlekedik a 116-os autóbusz.)

Ez az útvonal fűzi fel a legértékesebb varsói műemlékeket és az olyan reprezentatív állami intézményeket, mint pl. az elnöki palota (*pałac prezydencki*), a parlament (*sejm*, *senat*) a kormány székháza (*siedziba rządu*) nagykövetségek, köztük a Magyar Nagykövetség is.

Varsó 116 és 180

Ez az a két busz, melyek leghosszabb útvonalain a legalaposabban megismerhető a gyönyörű, modern lengyel főváros. Mindkettő a lengyel királyok nyári palotája, Wilanów buszpályaudvaráról indul, s oda is érkezik vissza, Ott tehát a 116-osról a 180-asra átszállva mindkét északi irányban, két buszjegy árából felfedezhető Varsó.

Ez a Budapestnél épphogy kisebb metropolis nem nagy kör alakú település, mint a magyar főváros, hanem észak-nyugati irányú hosszú, széles „folyosó”. Ám a Visztula túloldalán fekvő keleti városrészbe, Pragába (nem a cseh Prága!) metróval célszerű átmenni

Milyen utcán van és mi a hivatalos elnevezése a lengyel parlamentnek? (hány kamarás?)

ul. Wiejska 4/6/8

Kétkamarás. *Sejm* (alsóház) – *Senat* (felsőház)

Varsó legmagasabb épülete és a története

A Kultúra és Tudomány Palotája (*Pałac Kultury i Nauki*, rövidítése: PKiN, – régen a *Józef Stalin* nevet is hozzáillesztették)

Nem csak a főváros, hanem az ország legmagasabb (237 m) épülete is a Varsó centrumában lévő *plac Defildy*-n (Díszszemle tér). A 20-as, 30-as évek new yorki felhőkarcolóit másoló szovjet építészeti minta alapján 3 év alatt épült fel („Sztálin ajándékaént”), és 1956-ban adták át. 5 ezer szovjet és 4 ezer lengyel munkás építette. „Sztálini származása” és városképi idegensége miatt a lengyelek sokáig nem szerették a város szinte minden pontjáról jól látható palotát, bár tényként fogadják el, hogy az 50-es években a még romos és súlyos helyiséghiánnyal küzdő fővárosban ez az épület adott helyet a legfontosabb államigazgatási, tudományos és kulturális intézményeknek.

A gyorslifttel megközelíthető 30. emeleti kilátó terasz egy ideig az öngyilkosokat is szolgálta. A 114 méterről leugró első ember 1956-ban egy francia volt, utána hét lengyel követte, mielőtt a mélybe ugrást megakadályozó hálót felszerelték.

A rendszerváltás után született olyan elgondolás, hogy le kellene bontani a palotát, de egy nemzetközi építész grémium javasolta, hogy a varsói belvárosban épüljön sok modern üveg irodaház és ezek majd „kissé takarják”.

Ma is sok cég székháza, közintézmények irodának helye a PKiN. Több színház, mozi, könyvesbolt, főiskola és tudományos intézet, technikatörténeti múzeum, ifjúsági ház, uszoda valamint Lengyelország legnagyobb tanácskozó és hangverseny terme, a 3000 férőhelyes *Sala Kongresowa* működik benne.

A PKiN 123 ezer m² teljes alapterületén 3288 helyiség van.

A délre néző főbejáraton át, majd a félemeleti pénztárnál a jegyváltás után gyorslifttel fel lehet menni a 30. emeletre, ahonnan Varsót minden égtájon megsejlemlélhetjük. Ez a főváros egyik idegenforgalmi nevezetessége.

Az évezredfordulón, 2000 szilveszter éjfélnél indították el a Palota csúcsán elhelyezett 6 m átmérőjű milleniumi órát (*Zegar Milenijny*), amely a világ második legnagyobb méretű toronyórája (a tokiói NTT DoCoMo Toweré után).

Mi volt a neve és szerepe Varsó már nem létező legnagyobb stadionjának?

A felszabadulás 10. évfordulóján, 1954-ben átadott, 70 ezer nézőt befogadó „*Stadion Dziesięciolecia*” (Tízéves Jubileumi Stadion). A lepusztult objektum 6 év szünet után, a stadion koronáján 1989-től Európa egyik legnagyobb nemzetközi bazárjának adott helyet, ahol minden nap kb. ötezer ember árusított.

2007-2010 között a mai helyén korszerű új stadion épült ugyancsak 70 ezer néző számára. A *Stadion Narodowy*-ban tartották a Labdarúgó Európa Bajnokságot, miután Lengyelország és Ukrajna elnyerte a rendezés jogát.

Napjainkban a labdarúgó események közötti időben koncertek és más kulturális rendezvények, pl. a májusi Varsói Könyvvásár színhelye a stadion.

A varsói fiatalok kedvelt randevúzó helye

A *Starówka* (Óváros) „kapujánál”, a *Zamek Królewski* (Királyi Vár) előtti téren lévő *Kolumna Zygmunta* (Zsigmond Oszlop) alatti talapzati lépcsők.

Mióta van metrója Varsónak és hány metró vonal létezik?

1925-ben először, majd a II. világháborút követő évtizedekben is néhányszor felvetődött a varsói metróépítés gondolata, de csak 1983-ban végezték el az *Ursynów* városrészben az első kapavágást. Ez a világ egyik legfrissebb metróépítése. Ma a „*Kabaty*” állomástól a *Mokotów*-on és a *Śródmieście*-n (Belváros) át a *Żoliborz* negyedig 19 km-en, 28 állomáson át fut a még az észak-déli irányú I. metró vonal és a nyugat-kelet irányú, meddig elkészült II. vonal. Varsóban egységes a busz, villamos és metró jegy.

A második metró vonal teljes elkészülte után 6,5 km-en át visz majd a *Wisztula* túlsópartján lévő *Praga* városrészbe 26 állomáson át. A beruházást az EU is finanszírozza.

A Łazienki Varsó, s egyben Közép-Európa legnagyobb parkja

Eredeti történelmi nevén a *Łazienki Królewskie* (Királyi Fürdők) ma a 80 hektáros csodálatos parkot, mai nevén a *Park Łazienkowski*-t vagy köznyelven a *Łazienki*-t jelenti. A név eredete: a király és udvartartásának fürdőhelyéül szolgált ez a park és számos egyéb „szórakozási bázisa”, pl. az ókori amfiteátrum utánzatú *Teatr na Wyspie* (Színház a Szigeten).

A park a Királyi Vár (*Zamek Królewski*) és a *Pałac Wilanowski* nyári palota közötti kb. 10 km-es útvonal, a királyi traktus (*Trakt Królewski*) felénél található.

A parkot és a benne lévő klasszicista építményeket Stanisław August Poniatowski király építtette a XVIII. szd-ban.

Főbejárata az *Ujazdowskie* fasonon lévő kapu, a *Belweder* palota mellett. A kapun belépve balra szinte azonnal észrevehető *Fryderyk Chopin* szobra. Talapzatán május és szeptember között vasárnap déli szabadtéri zongorakoncertek sorozatát tartják. A park területén találjuk a Vizi palotát (*Pałac na Wodzie*), a Narancsházat (*Pomarańczarnia*) a királyi kis színházteremmel, a Fehér Házikót (*Biały Domek*), amelyben a XIX. szd. elején a száműzött francia király, XVIII. Lajos is tartózkodott.

Hogyan szőlítgatják a varsóiak a parkokban, temető kertekben élő mókusokat?

Basiu! (A Barbara becézett formájának, a Basia vocatívusa ez.) Sok száz mókus él a *Park Łazienkowski*-ban. Sétánkra vigyünk mogorót, diót – a kezünkből eszegetnek.

Kinek a szobra áll a Lengyel Tudományos Akadémia varsói székháza előtt? Hol született ez a híres lengyel?

Mikołaj Kopernik (1473–1543) lengyel csillagász, aki a *De revolutionibus orbium coelestium* c. művében leírást adott a heliocentrikus világképről.

Toruń városában született. Életében volt matematikus, jogász, gazdász, stratégia, orvos, csillagász, katolikus pap (Warmia kanonokja, majd 1537-ben a király 4 jelölt közül őt nevezte ki püspöknek).

Varsó környékének néhány turisztikai nevezetessége

Kampinosi Nemzeti Park (*Kampinoski Park Narodowy*)

Zegrzei Vízározó (*Zalew Zegrzyński*)

A Lengyel Tudományos Akadémia Arborétuma Powsinban (*Ogród botaniczny PAN w Powsinie*)

Konstancin Jeziorna – *Tężnia solankowa* (légzőszervi megbetegedéseket gyógyító természetes inhaláló hely faágakból épített fallal, amelyet párologó sós lével öntöznek)

Żelazowa Wola – kisváros kb. 50 km-re Varsótól. Kisnemesi kúrián 1810-ben itt született Fryderyk Chopin. A szülőházban 1954 óta május eleje és szeptember vége között minden vasárnap 12.00 és 15.00 órakor Chopin Koncerteket (*Koncerty Chopinowskie*) tartanak a legkiválóbb zongoristák fellépésével.

Hol van a „O” kilométer Varsóban, ahonnan más városok távolságát számítják?

A Kultúra és Tudomány Palotája alatti téren, a *plac Defilady*-n a METRO Centrum lejáratahoz közel egy obeliszk-szerű oszlopon, rajta az európai fővárosok távolságaival.

MAGYAR-LENGYEL KAPCSOLATOK

Melyik magyar író idézi művében lengyelül az ismert mondást: „Magyar-lengyel két jóbarát, együtt harcol, s issza borát”?

Jókai Mór: A mi lengyelünk (részlet)

„A lengyel ágyúüteg a közelében levő dombon kezdett el dolgozni. Akkor meg azokat biztatta. Az orosz üteg annak felelgetett: golyói a markotányosné szekere körül búgtak el. Dehogy mozdult volna el a helyéből! Csak egyszer ugrott le a szekereből, odafutva a lengyel tüzérekhez, hogy az oldalán lógó hordócskából megitassa őket; vígan danolva hozzá az ismeretes dalt: „Wenger, polyák dwa bratanki: Jak do szabli, jak do szlanki!” Aztán megint visszafutott a szekerehez, a magyar huszárok hősi küzdelmében gyönyörködni.”

A Krakkó tözsomszédságában lévő wieliczikai „Kínga”sóbánya legendája

A XIII. szd. közepén IV. Béla király leánya, Kinga magyar hercegnő, amikor Erdélyből elindult jegyeséhez, Szemérmes Boleslaw (*Bolesław Wstydlivy*) lengyel herceghez, bedobta (beejtette?) a jegygyűrűjét a máramarosi sóbánya folyójába. Amikor a kíséretével, a násznéppel Krakkó alá érkezett, kérte, hogy ássanak egy mély gödröt. Az ásás közben sót találtak. Az első felszínre került sókristályban meglették Kinga gyűrűjét.

Azóta mindmáig Lengyelország számára tökéletesen elegendő sómennyiséget bányásznak itt. A 700 éves Wieliczikai Sóbányát Krakkóval együtt felvették az UNESCO Kulturális Világörökségének Első Listájára.

Kingát, a sóbányászok védőszentjét 1999-ben II. János Pál pápa kanonizálta.

Mikor történt a magyar és a lengyel nép ezer évének két konfliktusa?

Az első „konfliktus”

[A X. szd-ban] „...rendkívül fontos volt a korona megszerzése, ami az államiság hivatalos elismerését jelentette a külföld részéről. Ez először I. Istvánnak sikerült, éppen Vitéz Boleszláv ellenében, mivel a koronát II. Szilveszter pápától ő kapta meg 1000-ben, míg Boleszlávnak csupán diadém jutott, s ez utóbbi a koronát csak 1025-ben tehette a fejére.”

A második „konfliktus”

„II. Rákóczi György (1648-1660) volt az egyetlen, aki fegyveresen próbált érvényt szerezni lengyel trónigényének (1657-ben), de csúfos kudarc érte. Meggon-dolatlan, előkészítetlen hadjárata saját maga, hadserege s egyben egész Erdély vesztét is okozta. Jan Chryzostom Pasek emlékirataiban maró gúnnyal írt II. Rákóczi György lengyelországi vállalkozásáról.”

Báthory István lengyel király sírja

A krakkói Wawel királyi vár katedrálisának Mária Kápolnájában van.

A lengyelek máig is nagy tisztelet övezte királya 1586. december 12-én halt meg Grodnóban (ma Belarusszia). Temetése Krakkóban 1588. május 23-án volt. A királyi szarkofágot gdański aranyműves mesterek készítették.

Hol van eltemetve és milyen vallás rendje szerint „Ostrołęka véres csillaga”?

Bem József tábornok (*general Józef Bem*), Bem apó hat oszlopon álló kő szarkofágja szülővárosában, Tarnówbán van. Muzulmánként helyezték örök nyugalomra, miután a szabadságharc bukása után Törökországba menekült és ott muzulmán hitre tért. Szabadkőműves páholy tagja volt.)

Egy kiváló magyar kormányhivatalnok a II. világháború éveiben Magyarországon szervezte, felügyelte, segítette a lengyel menekülteket

(id.) Antall Józsefet (1896–1974) a II. világháború magyarországi lengyel menekültjei „Antall apó” (*Ojciulek Antall*)-nak nevezték – a Magyar Életrajzi Lexikon adatai szerint – „1939-től min. osztálytanácsosi rangban, mint menekültügyi kormánybiztos a belügyminisztériumban, a szegényellátási és általános segélyezési osztály vezetője, hivatali tevékenységi körét túllépve, segítette a különböző nemzetiségű politikai menekülteket. A háború alatt együttműködött a lengyel ellenállási mozgalommal. A német megszállás után a Gestapo letartóztatta (1944. márc. 19.). 1944. szeptemberében helyezték szabadlára.”

A varsói Óváros (*Starówka*) téglafalán 1991-ben a varsói magyar nagykövetség és a lengyel nemzeti emléképoló bizottság helyezett el kétnyelvű emléktáblát id. Antall József tiszteletére.

Fia, Antall József a rendszerváltás utáni első szabadon választott magyar kormány miniszterelnöke volt.

Mi a címe annak a lengyel filmszatírának, amely a II. világháború idején a magyar hadsereg egyik Varsó alá vezényelt egysége és a varsói felkelők kapcsolatát, mint epizódot mutatja be?

Eroica. Symfonia bohatera w dwóch częściach (Eroica. A hősiesség szimfóniája két részben). Andrzej Munk rendezésében 1957-ben készült 2 részes fekete-fehér játékfilm.

Az 1. rész (*Scherzo Alla Pollacca*) a lengyel és a magyar erők összefogásának sikertelen próbálkozását mutatja be. (Történelmi tény: 1944 nyarán a Varsó alatti Piasecznónál állomásoztattak egy magyar alakulatot, zászlóaljat[?], s a magyar katonák különféle módon próbáltak segíteni a varsói felkelőknek, pl. egy dombra állított magyar tankra mésszel felfestett Kossuth címerrel jelezték, hogy erre vezet a biztonságos menekülés útja. – A zárójelen belüli magyarázat ennek a kis könyvecskének a szerzőjétől származik. A szerző nagybátyja, Puska Emil keszthelyi tanító karpaszományos tizedesként szolgált ebben az alakulatban. Részletesebben: Szilágyi Szabolcs: A postaudvar titka c. regénye is erről szól.)

A film *Ostinato – Lugubre* alcímű 2. része azt mutatja be, hogyan élték túl a lengyel katonák a hadifogságot.

Lengyel iskola Magyarországon a II. világháború éveiben

Balatonbogláron működött lengyel gimnázium. Ma is élő lengyel diákjai, a „boglarczykok” rendszeresen találkoznak a Varsói Magyar Kulturális Intézetben.

Magyar vonatkozások a varsói utcákon

II. Rákóczy Ferenc emléktáblája a Varsói Egyetem falán, a Krakowskie Przedmieście-n.

Id. Antall József emléktáblája az Óváros falán

ul. Sándora Petőfi a Żolibórz negyedben

ul. Lajosa Kossutha a Bemowo kerületben

ul. Józefa Bema a Wola negyedben

ul. Stefana Batorego a Mokotów negyedben

ul. Beli Bartoka az Ursynów negyedben

ul. Józefa Antalla a Białoleka kerületben

Skwer (= park, liget) Przyjaciół Węgierskich a Białoleka kerületben

ul. Balaton a Bielany kerületben

ul. Węgierska az Ochota kerületben

Liceum im. Stefana Batorego

Liceum im. Lajosa Kossutha

Restauracja Budapeszt a Marszałkowskán (megszűnt!)

A varsói magyar nagykövetség címe

ul. Chopina 2

Néhány magyar-lengyel partner város

Miskolc – Katowice

Szeged – Łódź

Debrecen – Lublin

Nyíregyháza – Rzeszów

Nyírbátor – Rawa Mazowiecka

Keszthely- Nowy Sącz

Gyomaendrőd – Pilzno

Néhány lengyel város mai ill. régi magyar nevén

Krakkó, Varsó, Boroszló (*Wrocław*), Dancka (*Gdańsk*), Ószandec (*Stary Sącz*), Újszandec (*Nowy Sącz*).

Magyar városok lengyelesített nevükön

Budapeszt, Debreczyn, Miskolc, Segedyn

Melyik magyar regény kötelező olvasmány évtizedek óta és ma is a lengyel általános iskolákban?

Molnár Ferenc: Pál utcai fiúk (Lengyel címe: *„Chłopcy z Placu Broni”* – Az első lengyel kiadást németből Janina Mortkowiczowa, a következő kiadásokat magyarból Tadeusz Olszański fordította.)

Mely lengyel egyetemeknek van magyar tanszéke (*hungarystyka*)?

- Varsói Egyetem

- Jagiello Egyetem – Krakkó

- Adam Mickiewicz Egyetem – Poznań

Melyik budapesti kerületben él a legtöbb lengyel származású magyar polgár?

Kőbányán (1103 Budapest, Óhegy u.11.) – 1897 óta a Kálvária kápolnában (*Kapliczka Kalwaryjska*) van a XIX. és a XX. szd. lengyel emigránsainak gyülekezete. (Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesülete)

Mi a neve a magyarországi lengyelek kulturális egyesületének?

Magyarországi Bem József Lengyel Kulturális Egyesület (*Polskie Stowarzyszenie Kulturalne im. J. Bema na Węgrzech*) – 1051 Budapest, Nádor u. 34. tel. 311-0216, tel. 312-8204

